

לע"ג ר' יצחק זאב הלוי ז"ל
בן ר' אליעזר שלום הלוי ז"ל
לע"ג מרת לאה אלטע הדס ע"ה
בת ר' יעקב הלוי הי"ד

גליון מס' 653

אזהרה חמורה! העלון מיועד אך
ורק לרציניים שיודעים את
חשיבות התפילה, ובשעת התפילה
לא מעיינים בעלון ובשאר דברים.
לעילוי נשמת ר' יצחק בן ר' מאיר יוסף ז"ל

כי תצא

בהשקפה ראשונה

מאמרי השקפה, מוסר והנהגות

מספרים על תושב בריסק, שנגרר אחרי המשכילים ויורד והתדרדר עד שנסע לברלין לחילול שבת ואכל טריפות וכו' רח"ל, פעם נודמן לו לעבור בבריסק, ונכנס לרבי חיים מבריסק וצ"ל, וברצונו היה לערוך ויכוח עם גאון הדור, כשראהו רבי חיים החל לנוזף בו קשות, מאין באת? מברלין השמאה? האיד הגעת לחילול שבת? וכו', ענה לו אותו אדם "יש לי קושיות על הדת." רבי חיים שהכירו כבעל כשרון גדול, והבין שבכוונתו להשתעשע בויכוח פילוספי, נענה מיד ואמר, מקודם שנערוך ויכוח אשאל אותך שאלה אחת, אך בתנאי שתענה לי את האמת, וכשהסכים הלו, שאל אותו רבי חיים: מתי באו לך השאלות, לפני שחיללת שבת ואכלת טריפות או אחרי? והשיב, אחריי אם כך, אמר לו רבי חיים, אין לי מה לענות על שאלותיך! מדוע? מפני שאומר אתה בעצמך צצו ופרצו אחרי שעברת עבירות, ואם כן הוי אומר, שמצפונך התחיל להטריד אותך... והציק לך כהוגן, ולכן נתת לו תשובות בצורת שאלות על האמונה, והאת בכדי להרגיע את מצפונך הכואב, ובאמת קושייתך אינם קושיות אלא תירוצים - ואני, מסכם רבי חיים, יודע לענות תירוצים על קושיות, ולא תירוצים על תירוצים. (לב שלום)

על רבי משה טורק וצ"ל המנהל של תלמוד תורה "יסודי התורה" בתל אביב. מסופר: ככל חייו העצים את יראת ה' בלבבו, וחשש מכל דבר שעלול להשפיע עליו לרעה. איש דגול שעסק בקירוב קרובים ניסה לשדלו פעם שישוחח עם בחור שקרא ספרים חיצוניים והחלו להתעורר אצלו ספיקות באמונה. רבי משה הגיב בנעימות, אך בנחרצות: "לבית שלנו לא נכנס יהודי שיש לו ספיקות באמונה!..." (הסכימו שבגלל רבי משה לא רצה לשבת איתו שתיים המה: ראשית, מפני שכאב לו כאב אמיתי העובדה שיש לבחור נורמלי שאלות באמונה, ושנית, חשש מההשפעה השלילית לשמוע דעות כוזבות.) אך הפנה אמר כי התבקש על ידי ראש הישיבה רבי מיכל יהודה ליפקוביץ וצ"ל להביאו אליו. או אז מיד שינה רבי משה את טעמו ואמר: "אה, אם רבי מיכל יהודה מבקש מצוה עלי לשמוע בקול חכמים", אך הסכים לשוחח איתו בתנאי ברור ומוסכם, שרק הוא ידבר והנער ישתוק. הבחור נכנס ורבי משה החל לדפוק על השולחן ואמר לו: "אבא שלי לא שיקר, סבא שלי לא שיקר. וכן גדולי ישראל לא שיקרו: ה"חזון איש", רבי חיים עוזר, ה"חפץ חיים", ה"בן איש חי" ה"בעל שם טוב", הגר"א, ולמעלה בקודש. כולם היו אנשי אמת וגם אנשים חכמים ו"מבינים" הרבה יותר ממני. אם הם האמינו בקודש ברוך הוא ובהשגחה פרטית ובתורת אמת שנתן לנו אז גם אני מאמין. הם ודאי אמרו אמת, ומידי בוקר אמרו 'מורה אני לפניך', 'אני מאמין באמונה שלימה', אז אם להם לא היו ספיקות, האם אני צריך להסתפק? הריני סומך את ידי עליהם!..." וכך חזר על מילים אלו שוב ושוב בלהט. הסתיימה הפגישה כשהוא מברכו לצאת מאפלה לאורה ושיתקדש שם שמים על ידו. לא היתה סיבה לחשוב שהשיחה הועילה. גם אותו רב שבא עמו, כמעט ולא נתן סיכוי. אותו נער יצא ובא בבתי רבים ועם כולם התווכח... אבל בחלוף כמה שנים הוא פגש את הבחור - והנה התחוק באמונה וגדל לשם ולתפארת. והבחור העיד בפניו: "כל היועצים שליחיות אותי אליהם לא הועילו, אבל היה זקן אחד, אותו מנהל של התלמוד תורה, הוא שהשפיע עלי. הוא דיבר אמונה מהלב, בתמימות ובפשטות, וזעקת האמת הזאת שיצאה מקירות לבו הטהור החזירה אותי ליהדות!..." (לדמותו של מתנד)

אפילו בעת שיהודי אינו מרגיש את האמונה בלבו, צריך הוא לדעת ולהאמין שבכל זאת האמונה מורשת בדמו, ומורשה היא לנו מאבותינו, שבפנימיות נפשו יש בו אמונה, ורק עבים מכסים בו את אור אמונתו, ולא יפול הנפול ברוחו". (נתיבות שלום)

פרשה ופירושה

לקט פירושים על פרשת השבוע

כי יהיה לאיש בן סודר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם: בן סודר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שבר". (סנהדרין ע"א, א) דברים הללו תמוהים הם. וכי לא די בכל התורה כולה כדי לדרוש ולקבל שכר, הלא גם אם יחיה אדם אלף שנים, לא יחסר לו מה לדרוש בתורה, הרחבה מני ים. רבי משה מרדכי אפשטיין וצ"ל ראש ישיבת חברון, מבאר, "דרוש וקבל שכר", שהוא דבר נחוץ לכל ישראל, בכל עת ובכל זמן, והיינו, שידרוש הפרשה על מנת לדעת היאך להתנהג עם בניו, לגדלם מילדותם ללכת בדרכי התורה, ואם סוטים חלילה מן הדרך, לדעת להקדים ולהענישם. כי הרי מחד גיסא נאמר בבן סודר "מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב", ומאידך גיסא מנעה התורה מלקיים זאת למעשה, בצוותה שלא להרגו אם אין האב והאם שוים בקולם ובקולס פנים, דבר שלא היה ולא עתיד להיות. על כרחך כדברינו, שאמנם המעשה הזה אינו יכול להיות, אבל לימוד המוסר והתעוררות הרגש של בן סודר ומורה, קיימים גם בהורים שאינם שוים במראם ובקולם. לפי זה מובן הלשון "ובערת הרע מקרבך, וכל ישראל ישמעו ויראו", שלכאורה אינו מובן, מה שייך להזהיר את כל ישראל שיראו מלהיות בן סודר ומורה, הלא לפי פרטי הדינים הרבים שבפרשה, רוב רובם של ישראל לא יתכן שיהיו לבן סודר ומורה. אכן הכוונה היא שהכל ישמעו פרשה זו, ויראו ללמוד הימנה מוסר השכל. והיינו, לבלתי תת לילד כל אשר יחפוץ, לבל יגדלוהו בתאוות לבו, רק ינהלוהו מנוער על מבעי התורה והיראה (פנינים משולחן נבוא)

לא תחרש בשור ובחמור ויחיד: רבי גרשון העניך מרדיון נודמן פעם (קודם שהוכתר כאדמו"ר) בעיירה סמוכה למקום מגוריו. כשנכנס לבית המדרש מצא חבורה של קבצנים שפנו אליו בתלונה: הגביד הגדול בעירנו, סיפר אחד הקבצנים, מכניס הערב את בנו לחופה ועורך בביתו סעודה כיד המלך, אך לנו אין דריסת רגל בביתו הנעול. — בואו אחרי! קרא רבי גרשון העניך לחבורת הקבצנים. כשדפק על דלתות ביתו של הגביד, נשמע קול רוגז מעבר לדלת הנעולה: אין מכניסים היום אצלנו אורחים לא קרואים! — נמצא עימכם הרב — קרא רבי גרשון העניך — יש לי שאלת חכם אליו. פתחו לו את הדלת ורבי גרשון הוכנס פנימה, כדי להציג את שאלתו לרב העיר שישב בראש הקרואים. רבנו! שאל רבי גרשון, מפני מה אמרה תורה (בפרשת כי תצא) "לא תחרוש בשור ובחמור ויחיד"? דעתו של הרב לא היתה נתונה לדברי השואל, לכן השיב לו בקוצר רוח: אין אנו יודעים טעמן של רוב המצוות, והננו מקבלים אותן כגזרת הכתוב. ולי נראה — קרא רבי גרשון העניך בקול נמרץ — שיש טעם הגיוני למצוה זו כמו שמובא ב"בעל הטורים" (ובדעת זקנים לבעלי התוספות) השור, כידוע, מעלה גרה בתום האכילה, ולעומתו החמור אינו מעלה גרה, וכשרואה החמור את השור בגרתו, נדמה לו שבא לפיו אוכל לפיו, וכיון שאין מוצא את האוכל שברא לו בדמינו, הוא מצטער על כך צער רב. לכן חסה התורה על החמור משום "צער בעלי חיים" וגזרה התורה לא תחרוש בשור ובחמור ויחיד. הדברים קל וחומר — אם התורה חסה כאן על החמור, שלא יראה באכילת חבירו ויצטער, על אחת כמה וכמה שאין לנעול את הדלת בפני עניים רעבים, כשאנו מסובים כאן ליד שולחנות ערוכים ומטיבים את לבנו בכל מיני מאכל ומשקה... בסופו של דבר, הביט הרב ובעל הבית את הרמז...

(אוצר מרגליות)

זכור את אשר עשה לך עמלק. צריך להבין, מה זה "לך", לכאורה תיבה זו נראית מיותרת? היה רבי זיידל אפשטיין וצ"ל משגיח ישיבת תורה אור אומרי: נרמז כאן לכל אחד ואחד, וזכור את אשר עשה לך עמלק, זכירת עמלק אינה רק לזכור מי קידר את האמבטיה לכלל ישראל, אז, בדרך בצאתכם ממצרים, אלא מי הכניס את הכח של קרירות כזו, ששייך לראות ולא להתפעל, כח הקיים עד היום הזה, זאת עלינו לזכור ולראות שלא לתת לשום קרירות להכנס. (ולתת עליו)

סיפור מההפטרה

ועל הכל...

"פרפראות"

סח רבי נטע פריינד שרבי איסר זלמן מלצר זצ"ל סיפר לו איך לקח את רבי אהרן קוטלר זצ"ל להיות חתנו, יום אחד הגיע רבי שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל (האור שמח) לישיבה, והציג בפני הבחורים קושיא עצומה. כולם התאמצו, ואיש לא מצא מענה - מלבד בחור צעיר אחד, ר' אהרן קוטלר. רבי איסר זלמן מלצר, ששמע על כך, לא התמהמה. מיהר הביתה ואמר לאשתו: "צריכים אנו לתפוס אותו מיד לחתן לבתנו - פן יקדימו אחרים!" וכך היה. בעריכת התנאים קם רבי איסר זלמן, ולעיני כל הקהל הכריז: שהוא יכלול את החתן עד הומון שיסיים את כל הש"ס, כיבדו להחתן ר' אהרן שישא מדברותיו. והוא עמד והפליא את כל הציבור בגאונותו, ע"י פלפול ארוך ומסובך, בנה יסודות איתנים, וסותרם בפקחותו, הביא ראיות מחוכמות לדבריו מעבר לים התלמוד, ושוב פרק דבריו והיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני. בתוך דבריו עמד רבי איסר זלמן על רגליו ואמר פטור אני מליתן, כי הלא התנית שאתן עד שידע כל הש"ס, והנני רואה פה שכבר הוא בקי בכל הש"ס. (תולדות האש")

"ענין של טעם"

טעם שחשבון השנים וקביעת ראש חודש נקראים בשם "לוח", לפי שבימים הראשונים שלפני התפשטות הדפוס היו קובעים חשבון המולד והשנים על לוח גדול של קלף, ותלו לוח זה על כותל בית הכנסת כדי שהכול ידעו מתי חל ראש חודש ומתי זמנו של יום טוב, ומאז ועד היום נותר השם "לוח". (מסעמים החדש)

"מפי כתבם"

ובדברנו על דבר התשובה המתחייבת מאתנו בעת הזאת, ברצוני לומר לכם דבר. באים לפני הרבה פעמים בעלי תשובה שמאחריהם עבר אשר קופה מלאה עוונות תלויה בו. והם שואלים אותי - מה יהיה עם העבר שלי? מה לעשות עם זה? הריני אומר להם - אל תדבר על העבר, שכח מן העבר, מהיום והלאה קבל על עצמך להתנהג בדרך טובה, וזוהי התשובה. התחל מהיום להתפלל כראוי, קבל על עצמך דבר אחד או שנים, אשר ברור לך שתוכל לעמוד בקיומו, כי תפסת מרובה לא תפסת. אם יודע אתה בעצמך שהנך פרוץ בענין התפילה או בברכת המזון, קבל על עצמך לברך ברכת המזון כראוי, וקבע לעצמך שאינך מברך ברכת המזון ללא סידור, ואינך מתפלל אלא מתוך סידור, או קבע לעצמך איזה דבר מצוה אחר שאתה מבין שתוכל לקיימו, כך תלך שלב אחר שלב, ועל ידי זה תגיע לקיים את כל התורה כולה. אל תקבל על עצמך מתחילה את כל הענינים בבת אחת, כי בדרך זו לא תוכל להשיג מאומה, ויקשה עליך לקיים אפילו פרט אחד, אלא הדרך הוא, לילך שלב אחר שלב ב"קבלות" מעשיות. זוהי דרך התשובה, והוא המתחייב מאתנו עתה. אין לי את הכוחות לעורר את העם בבכיה, במדה אשר שמעתי וראיתי בצעירותי, כאשר היו נאספים להתעוררות בקיבוץ תלמידים של רבי איצ'לה פטרבורגר או אצל רבי איסר זלמן זצ"ל, והיו וזעקים יחדיו בתפילה "השיבנו ה' אליך ונשובה חרש ימינו כקדם", וכולם ככו בכבדות נוראות, מתוך רגשי צער אשר מילאו את הנפש. אין זאת בכוחי, אבל יש לעורר על דרך התשובה, להיות מקבל להבא מן היום והלאה, שכל אחד יזהר וישגיח על מעשיו הוא, וידע שהוא אחראי גם על אחרים הרואים את מעשיו ולמדים מדרכיו.

(מין הרב שך זצ"ל מחשבת מוסר)

"מקום לשאלה"

שאלה: איך יתכן שאדם שגול ובא לשוב בתשובה, יצטרך להחזיר את דמי הגזילה לאדם נוסף, מלבד מלגול עצמו?

תשובה: אם אמר לשני אנשים "גזלתי לאחד מכם ואיני יודע ממי גזלתי", אם בא לצאת ידי שמים חייב לשלם את כל הגזילה לכל אחד ואחד. (שולחן ערוך חושן משפט סימן שס"ה סעיף ב')

בשצף קצף הסתרתני פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתיך אָמר גִּאֲלֹךְ ה': בהקדמה לספרו המפורסם, "חיי אדם", מגולל המחבר, הגאון הנודע, רבי אברהם דאנציג, מתלמידיו של הגר"א, את נס ההצלה המופלא, אשר עמד לחיבורו "חכמת אדם" על שולחן ערוך יורה דעה, ואשר בו ראה המחבר אות ומופת מן השמים, להדפיס את ספריו, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל. היה הדבר, בשעה שהמוני חיילים צרפתיים פשטו על האזורים בסביבות וילנה, תוך העלמת עין של הפיקוד העליון, אשר נואש מלספק את צרכי החיילים בצורה מסודרת. איברא, רבים ממקרי השוד והביזה, לא ענו כלל על הקטגוריה של "חיי אדם", אשר התגורר בוילנה ושימש בה כרוב ואוצר ספריו של בעל ה"חיי אדם", אשר התגורר בוילנה ושימש בה כרוב וכמורה-הוראה. לאחר שמילאו את כריסם בכל מצרכי המזון והביגוד, אשר בבית, בעלייה ובמרתף, שלח אחד החיילים את ידו, וגזל גם את תכריך כתביו של בעל-הבית, אשר הכיל את כתב-היד הערוך והמוכן לדפוס של ספרו, "חכמת אדם". רבי אברהם דאנציג, אשר נתבא עד כה מן הצד ולא ניסה, כמובן, להתערב בנעשה, מתוך שבח והודיה לבורא עולם על שאין חיות-האדם הללו שולחות את ידיהן בנפשות, חלילה, יצא עתה מגדרו, כאשר הבחין בשלל שנפל לידיו של החייל, והגיה חוצה הוא פנה בבכי ובתחנונים אל החייל החמסן, וביקש ממנו להשיב לידיו את כתב-היד, אשר אינו אמור ממילא להביא לו שום תועלת, בעוד שלגביו מדובר במפעל-חיים כביר, אשר הקדיש לו את מיטב שנותיו וכשרונותיו. ואולם, החייל המרושע, אשר ניקח גם במידה לא מבושלת של שנאת-ישראל לשמה, הביט בו בבוז, ומתוך רשעות וכוונה להכעיס, תחב את הכתבים עמוק-עמוק בתוך תרמילו, והסתלק עמם מן המקום. עיניו של רבי אברהם חשכו, ודומה היה לו שעולמו חרב עליו. אמנם, כעבור זמן לא רב, משנעלמו החיילים הבוזים מן האופק והשקט שב לשרור בעיר, צצה בלבו של רבי אברהם תקווה כמוסה, כי מן השמים יסייעו לו להשיב לידיו את הגזילה היקרה. הוא הגה, אפוא, רעיון נועז, לגשת אל מחנה הצבא הצרפתי אשר בסביבות וילנה, ולנסות להתקבל לראיון אצל מפקד הגדוד - אולי יעלה בידו להסביר לו, עד כמה יקר אותו תכריך כתבים בעיניו, כנפשו ממש, ועד כמה אכזרי הוא מעשהו של אותו חייל, אשר גזל דבר אשר אין לו שום חפץ בו. אולי יתן ה' את חינו בעיני המפקד, ויורה לחייל להשיב לו את הגזילה אשר גזל מאיתו. ואולם, במחשבה שניה, דחה רבי אברהם את הרעיון בעצמו, ודן אותו כבלתי מציאותי בעליל: "יהיה כי אתקבל כבר לראיון אצל המפקד" - אמר לעצמו - "ואף אשא חן בעיניו, בכדי שייאות להודות להשיב לי את כתב-היד - כלום אוכל בכלל למצוא ולזוהות את החייל הגזול? ! לך וחפש חייל אחד, מבין מאות אלפים!..." ברם, גם על מחשבה מייאשת זו התגבר רבי אברהם לבסוף, וכמו נשאו אותו רגליו מאלהיו, מצא את עצמו ניצב על שערי המחנה הצבאי... הרבה דמעות ותחנונים שפך רבי אברהם, עד אשר זכה להשיג את הרשיון המיוחד, להיפגש עם מפקד הגדוד. והנה, כאשר אך קרב אל לשכתו של המפקד, ומן העבר השני, צץ לפתע לגנר עיניו, לא-אחר מאשר אותו חייל גזול, ולא עוד, אלא שהספר הגזול, הכתוב בעצם כתב-ידו של רבי אברהם, אחוז בכפו המפקד, אשר התרשם עמוקות מעצם הנס שהתחולל בזה, וראה בכך סימן משמים, הורה תיכף-ומיד להזמין את החייל ללשכתו, ופקד עליו להחזיר את הספר לידיו של היהודי היושב לפניו. רבי אברהם, יצא מן המחנה כשהספר מאומץ אל לבו, וכשאינו מאמין בעצמו, לנס הגלוי אשר התרחש עמו וזיקתו. כך, בדרך נס שמחוץ לדרך הטבע, ניצול ספר ה"חכמת אדם" מירי עשיו, והעולם היהודי זכה לאורו. (עם לבדד ישכון)

מפתחמי אוריתא

פתגמים, נצנוצי מחשבה, ורעיונות בדרכה של תורה

החכם כשטועה מאשים את עצמו, והכסיל שטועה מאשים את זולתו. (חיי המוסר)
אל תתבייש כששואלים אותך במה שאינך יודע שתאמר איני יודע. (אבן גבירול)
התורה מתקנת המדות בעמלה ובקנין החכמה כמשפט חקוק בחוק הנפש. (חזון איש)